بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2023/HC-A/170
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- އިސްތިއުނާފުރައްދުވި ފަރާތް: (ނަމާއި އެޑްރެސް އުނިކުރެވިފައި)
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ޖިންސީ ގޯނާކުރުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް
ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުލްމަނިއު ޙުސައިން

ނިމުނު ތާރީޚް: 21 ރަބީޢުލްއާޚިރު 1446
24 އޮކްޓޫބަރު 2024

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް:
24 ޝަޢްބާން 1444
14 މާރިޗު 2023

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ:

- **ނަންބަރު:** 228/[redacted]/2018
- **ނިންމި ތަން:** ހުވަދުއަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މަޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ޖިންސީ ގޯނާކުރުން
- **ހުކުމްކުރި ތާރީޚް:** 30 އޮކްޓޫބަރު 2018
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 27 ޑިސެންބަރު 2022

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ވަކީލް: ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ދ.ޖ. ޝަވާ

އިބްރާހީމް، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ދ.ޖ. އަޙްމަދު

ނަޢުޝާދު، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ދ.ޖ.ޢިޝާ ޒުހާ،

ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ދ.ޖ.ޢަލީ އަޙްމަދު

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީ ފަރާތް

(ނަމާއި އެޑްރެސް އޮނިގަނޑުކުރެވިފައި)

ޖިނާއީ - ޖިންސީ ގޯނާކުރުން - ޤާނޫނު ނަންބަރު: 17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ހަމަޔާއި އެމާއްދާގެ (ށ) – ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 82 ވަނަ މާއްދާ، 85 ވަނަ މާއްދާ، 87 ވަނަ މާއްދާ، 91 ވަނަ މާއްދާ - 117 ވަނަ މާއްދާ، 119 ވަނަ މާއްދާ - ތަޙްޤީޤު ކުރައިރު ތުހުމަތުކުރާ ކުށް ބަޔާން ނުކުރުމުގެ ނަތީޖާ

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒްގެ ރައުޔު، (މިރައުޔަށް ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިޞަލް އަދި ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްމަނިއު ހުސައިން ތާއީދު ކުރައްވައެވެ.)

ތަފާޞީލު:

1. މިއީ، ހުވަދުއަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 228/[redacted]/2018 ޤަޟިއްޔާ އެކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ގާނޫނީ ހަމަތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށް، ޕްރޮސެކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ("ދައުލަތް" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް") ފަރާތުން އެޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ބަލާފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެކެވެ. މިޤަޟިއްޔާގެ އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަކީ [redacted][1] / [redacted] ("[redacted]" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް") އެވެ.

2. އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަށް ވަކީލަކު އައްޔަންކުރުމަށް އަންގައި 23 މެއި 2023 ގައި ޚަބަރު އެންގުމުން 25 މެއި 2023 ގައި ވަކީލު ހަވާލުވެފައެވެ. އޭގެ ފަހުން، 12 މާރިޗް 2024 ދުވަހު ބޭއްވުނު އަޑުއެހުން ބޭއްވުމާއި ހަމައަށްވެސް ވަކީލަކު އައްޔަންކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެދުވަހު ބޭއްވުނު އަޑުއެހުމުގައި ވަކީލު އައްޔަންކުރުމަށް އިތުރު ވަގުތު ބޭނުންވާކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަށް ވަކީލަކު އައްޔަންކުރުމަށް އިތުރު ފުރުޞަތެއް ދީ، ދެން އަންނަ އަޑުއެހުމަކަށް ވަކީލާއެކު ޙާޟިރުވުމަށާއި، އެދުވަހުގެ އަޑުއެހުމަށް ވަކީލު އައްޔަންނުކުރައްވައިފިނަމަ، ދެން ޤަޟިއްޔާ ކުރިޔަށްގެންދާނީ އަމިއްލައަށްކަމަށް ޝަރީޢަތުން އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަށް އަންގާފައިވެއެވެ.

3. އޭގެފަހުން، 2024 ޖުލައި 08 ވަނަ ދުވަހު ބޭއްވުނު އަޑުއެހުމަށް އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ޙާޟިރުވެފައިވަނީ ވަކީލަކާއި ނުލައެވެ. އަދި ވަކީލު އައްޔަންކޮށްފައިނުވާ ސަބަބެއްކަމުގައި ބުނެފައިވަނީ އޭނާ މިމައްސަލައަށް އައްޔަންކުރަން ބޭނުންވާ ދެވަކީލުންނަކީ، މިކަމަށް އޭނާގެ މާލީ ހާލަތު ތަން ނުދޭކަމަށެވެ.

[1] އައި.ޑީ. ކާޑު ނަންބަރު [redacted]

އަދި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ދައުލަތުގެ ހުށަހެޅި ވަކީލު އައްޔަންކުރުމަށްވެސް މަސައްކަތްކުރިކަމާއި، ނަމަވެސް މިބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ވަކީލުން އައްޔަން ނުކޮށްދޭކަމަށް އޭނާއަށް މަޢުލޫމާތު ދީފައިވާކަމަށް. މިކަމާއި ގުޅިގެން ޕްރޮސިކިއުޝަން އާއި ސުވާލުކުރުމުން ޕްރޮސިކިއުޝަނުގެ ފަރާތުންވެސް ބުނެފައިވަނީ ދައުލަތުން ވަކީލު ހަމަޖެއްސާދިނީ 10 އަހަރަށްވުރެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ޖަލު ހުކުމް އަންނަ މައްސަލަތަކުގައިކަމާއި، އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ މައްސަލައިގައި ކުރި ސާބިތުވާ ޙާލަތުގައި އަންނާނީ 3 އަހަރާއި 7 އަހަރާއި ދެމެދުގެ ހުކުމަކަށްވާތީ، މިމައްސަލައިގައި ދައުލަތުގެ ހުށަހެޅި ވަކީލު ހަމަޖެއްސުމަށް ނުދޭނެކަމަށް.

4. އެހެންކަމުން، މިމައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ދެފަހަރެއްގެ މަތިން ވަކީލު އައްޔަންކުރުމަށް ފުރުސަތު ދިނުމަށްފަހުވެސް، ދެން އޮތް އަޑުއެހުމަކަށް ވަކީލު އައްޔަންކޮށްގެންނުވާނަމަ ކުރިއަށް ދެވޭނީ ވަކީލަކާނުލައި ކަމަށް އަންގާފައިވާތީ،[2] އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ޖަވާބުދާރީވެފައިވަނީ ވަކީލާ ނުލައެވެ.

<u>މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތް:</u>

5. [redacted] 29 އޯގަސްޓް 2018 ދުވަހުގެ 20:25 ހާއިރުކަހަލައިރު، އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތް (ރަށާއި ގޭގެ އެޑްރެސް އުނިކުރެވިފައި)، [redacted] ދިރިއުޅޭ ކޮޓަރިއަށް ގެންގޮސް އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތުގެ ނުރުހުމުގައި އޭނާ ލައިގެންހުރި ހެދުމާއި، ތިރިން ލައިގެންހުރި ޖިންސާއި ޖަނގިޔާ ގަދަކަމުން ބާލާފައި، އަނިޔާލިބުނު ފަރާތުގެ ކުރިމަތިފަރާތް އޭނާގެ ގާތްކޮށްލައި، މީހާ ލައިގެން ހުރި އަންނައުނު އަޑިއްލައަން ބާލައި މީހާގެ ކުރިމަތި ފަރާތް އަނިޔާލިބުނު ފަރާތުގެ ކުރިމަތީ ފަރާތާއި ގަދަކަމުން ކޮންޓަން އުޅެފައިވާކަމަށްބުނާ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ

[2] 12.03.2024 ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބޭއްވުނު އަޑުއެހުން

(ހ) އާ ހަވާލާދީ އެމާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ޖިންސީ ގޯނާކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ، [redacted] ގެ މައްސަލަ ދައުލަތުން ހުވަދުއަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓްކޯޓުގައި ހުށަހަޅާފައެވެ.

6. ބުނެވުނު ދައުވާ ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:228/[redacted]/2018 ޤަޟިއްޔާއިން ބަލައި ނިންމާފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް ހާޒިރުކުރުވުނުއިރު، އަދި ތަޙުޤީޤުގައި އޭނާއަށް ސުވާލުކުރިއިރު ތުހުމަތު ކުރެވުނު ކުށަކަށް ނުވާތީއާއި، މި ކަމާއި ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ މައްސަލަ އެއްވެސް ތަރުޖަމާނެއް ހިންގާފައިނުވާތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ އިސްލާމީ ސާރިދު ވ. ޕްރޮސީޖަރު ގޮތުން ހިއްސާކޮށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް މި ކަރަށް ގެންދާ ދަޢުވާއާއި ނުފެންނަކަމަށެވެ.

ހުވަދުއަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ނިންމި ގޮތް:

7. ދައުލަތުން ހުށަހެޅި މި ދައުވާ، ހުވަދުއަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 228/[redacted]/2018 ޤަޟިއްޔާއިން ބަލައި ހުކުމް ކުރައްވަނީ؛

"ދެންފަހެ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ހަވާލާދީ އެމާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން، ދައުލަތުން (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން) [redacted] ގެ މައްސަލަކާ ގާ ޖިންސީ ގޯނާކުރުމުގެ ކުށުގެ މި ދައުވާ ޝަރީޢަތުން ނަޒަރުކުރި ހިނދު، [redacted] ގެ މައްސަލަ ދައުވާ އުފުލާފައިވާ ޖިންސީ ގޯނާ ކުރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާއަކީ މިމައްސަލައިގައި [redacted] ހާޒިރުކުރުވުން އަދި ތަޙުޤީޤުގައި އޭނާއަށް ސުވާލުކުރިއިރު ތުހުމަތު ކުރެވުނު ކުށަކަށް ނުވާތީއާއި، މިކަމާއި ގުޅިގެން [redacted] ގެ މައްސަލަ އެއްވެސް ތަރުޖަމާނެއް ހިންގާފައިނުވާތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ އިސްލާމީ ސާރިދު ވ. ޕްރޮސީޖަރު ގޮތުން ހިއްސާކޮށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް މި ކަރަށް ގެންދާ ދަޢުވާއާއި ނުފެންނަކަމަށް ނިންމުމުގައި މިމައްސަލައިގެ ދަޢުވާ ފުރިހަމަ ބާތިލްކޮށް މައްސަލަ ނިންމީމެވެ."[3]

މިފަދައިންނެވެ.

[3] ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމުގައި މައްސަލައިގެ ތަފްސީލުތަކުގެ ތެރެއިން ފަރާތްތަކުގެ ދަޢުވާ ހިމަނާފައިވާނަމަވެސް، މިނިވަންކަމާއި އެއްގޮތަށް ކުރިއަށްގެންދިއުމަށް ހިމަނާފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ މަސްލަހަތު ދެކިގެން އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތްތަކުގެ ދަޢުވާ ބައި އުނިކުރެވިފައެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް:

8. ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:2018/[redacted]/228 ޤަޟިއްޔާ ބަޔާންވެދިޔަ ގޮތަށް ނިންމުމުން، އެނިންމުމަކީ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށް ބުނެ، އެޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްޓަކައި ތިރީގައިވާ ނުކުތާ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅައި އަސްބާބުތަކާއިމެދު ތަފްސީލުކޮށް ވާހަކަ ދައްކާފައިވާތީ. އެގޮތުން ހުށަހަޅާ ނުކުތާތަކީ؛

8.1. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށް މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށްބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތައް:

9. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތައް ތަފްސީލުކޮށް ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިގޮތުން ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައިވެސް އެނުކުތާތަކާއި ގުޅިގެން ތަފްސީލުކޮށް ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. މިތަފްސީލުތަކަކީ ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ތަރުތީބުގައި ހިމެނޭނެ ބައެއްކަމަށްވާތީ، ޚުލާސާ ގޮތެއްގައި އެކަންކަން ބަޔާންކުރަނީއެވެ. މިގޮތުން؛

9.1- އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ ތަފްސީލުކުރުމުން އިސްތިއުނާފުކުރި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ބުނެފައިވަނީ މިމައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ދައުލަތުން އުފުލި ޖިނާޢީ ޤާނޫނުތަކުގެ ކުރިން ދައުވާ ކުރިއަށް ނުގެންދެވުނުކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދައުވާލުމު ބާޠިލުކޮށްފައިވަނީ ބަރުދީ މަރުހަލާގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަށް ދީފައިވާ ޤާނޫނީ އިންޞާފުގައި ޖިނާޢީ ޤާނޫނުތަކުގެ ކުރިން ނުހިމެނޭތީކަމަށެވެ. އަދި ދަށު ކޯޓުގެ މިނިންމުން ބާޠިލުކޮށްފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/HC-A/108 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމަށް ބިނާކޮށް ނަމަވެސް، މި ދެ މައްސަލަ ވަރަށް ތަފާތުކަމަށެވެ. އިސްތިދުލާލުކުރުން ހައިކޯޓުގެ މައްސަލައިގައި ޗާޖުޝީޓުން ކުރިން ދައުވާ އާންމުގެ މައްސަލަ އުފުލިއިރު، ތަޙުޤީޤުގައި އާންމުން ޤާނޫނީ އިންޞާފު ދީފައިވާ ހަމައެކަނި މަސްއޫލިއްޔަތު

ބޭނުންކުރުމުގެ ކުރަންކަމަށެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، ޤާނޫނުއަސާސީއިން އޭނާއަށް ލިބިދޭ އަސާސީ ހައްޤުތަކަށް އުނިކަން ލިބުންކަމަށެވެ. އަދި މަސްއަލާގައި ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ގުޅިގެން ތަޙްޤީޤުގައި އޭނާ އެއްވެސް މިންވަރަކަށް ސާބިތުކުރެވިފައި ނުވާކަމަށެވެ.

9.2- އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ހައިކޯޓުގެ ފުށުއަރާގައި ގަރާރުކޮށްފައިވާ ކަންކަމުން އެނގެނީ، ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ބަޔާނުގައި ލިބިދޭ ބާރު ދިނުމުން މިންގަނޑަކީ، އެކަށީގެންވާ ޝައްކުތަކުން ނުކުރެވޭގޮތަށް މިންގަނޑުގެ ކަމަށެވެ. އެމިންގަނޑު މިމައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުކުރެވުނު ބަޔާނުގައި ދައްކާފައިވާ ކަމަށާއި ހެކިތަކުގެ އިތުރުން ހިނގައިދިޔަ ކަމާއި ގުޅޭ ހެކި ބުނެފައިވާ ތަފްސީލާ ދެކޮޅަށް ވެފައިވާ ކަމަށެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިން ސާބިތުކުރެވިފައިނުވާ ކަމަށެވެ. އަދި ތުހުމަތުގެ އަސާސަކީ 29 އޮގަސްޓު 2018 ދުވަހު އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތާއި އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ ޢަމަލެއް ހިންގާފައިވާކަން ތުހުމަތުކުރެވިފައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމާއި، އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދާ ކުރިން ތުހުމަތު އުފުލާފައިވަނީވެސް އެ އަސާސްގެ މައްޗަށްކަމަށެވެ. ވީމާ، އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުކުރެވުނު ކުށުގެ ބަލާއި އެކަށީގެންވާ ޝައްކުތަކުން އަލުގައި ސާބިތުކުރެވިފައި ނުވާތީ، އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ސާބިތުނުވާކަމަށް ބެލެވިގެން ހުކުމްކުރުމަށެވެ. އަދި އެ ތުހުމަތުގައި ދެކޮޅަށް ޙުކުމްތަކެއް އަލުން ބަލައިދިނުމަށް އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތުން އެދިފައިވާކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ހައިކޯޓުން މިމައްސަލައާ ދެކޮޅަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށެވެ. މިކަންކަން ވަކިން ތަޙްޤީޤު އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ ގޮތް:

10. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިމައްސަލައިގަ އެދިފައިވަނީ، ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:2018/[redacted]/228 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައި، އެނިންމުން ބާޠިލްކޮށްދެއްވައި މައުޟޫޢީ ގޮތުން މައްސަލައާމެދު ގޮތެއް ކަނޑައަޅުއްވަން ދަށު ކޯޓަށް މައްސަލަ ތަޙުވީލުކޮށްދިނުމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ޚަޞްމާ ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތައް:

11. އިސްތިއުނާފުޚަޞްމާ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި ބުނެފައިވަނީ މި މައްސަލައިގައި ކަފާލަތުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤުތައް އެނގޭއިރު އެ ޙައްޤުތައް ނިގުޅައިގަން ފުރިހަމަނުވާ ތަޙްޤީޤެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އިސްތިއުނާފު ޚަޞްމާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް އުފުލާފައިވާ ދައުވާ ކުރިއަށް ގެންގޮސް އާސާގެ މައްޗަށް ކުރި ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައަޅާނަމަ އެވަނީ ޤާނޫނު އަސާސީއިން ކަފާލަތުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤުތައް އެއްފަރާތްކޮށް ކުރުމަށްފަހު ކުރެވޭ ޒުލުމަކަށްވާނެކަމަށެވެ. އަދި މި މައްސަލައިގައި ހުރި ވަޒަންކޮށް ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މައްސަލައެއް ކަމަށް ޝަރީޢަތަށް ނުފެނުނުކަމަށާއި، އަދި މި މައްސަލައިގެ ދަޢުވާ ސާބިތުކޮށް މައްސަލަ ނިންމަން ފުރުސަތުކަމުން ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވާކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން މިމައްސަލައަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤަވާޢިދާ ޚިލާފަށް މައްސަލައެއްކަމަށާއި، މިމައްސަލައަކީ އިސްތިއުނާފު ޚަޞްމާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ސާބިތުވާނެ މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި މިމައްސަލައިގައި އާސާ ހައްޔަރުކުރިއިރު ގޮނޑީ އިންޖެކްޓް ދިޔައިނުވާކަމަށާއި، މިމައްސަލައިގައި އެއްވެސް ހެއްކެއް ހުށަހެޅިފައި ވެސް ނެތުމުން މިއީ އާސާގެ މައްޗަށް ސާބިތުވާނެ މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ޚަޞްމާ ފަރާތުން އެދޭ ގޮތް:

12. އިސްތިއުނާފު ޚަޞްމާ ފަރާތުން މިމައްސަލައިގައި އެދިފައިވަނީ މިމައްސަލައިގެ ދަށު ކޯޓު ބާޤީކޮށް މައްސަލަ ހައިކޯޓުން ބާތިލުކޮށްދެއްވުމަށެވެ.

ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރާ ކަންކަން:

13.މިމައްސަލައާއި ގުޅިގެން ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:228/[redacted]/2018 ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓާއި، އެމައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ޕްރޮސިކިއުޝަނުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކާއި، އެނުކުތާތަކާއި ގުޅިގެން ދެފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކާއި، މައްސަލައާއި ގުޅުންހުރި އެންމެހައި ލިޔެކިޔުންތައް ބަލައިފައި އަންނަނިވި ކަންތައްތައް ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

14.މިމައްސަލައިގައި ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ހުށަހަޅާފައިވާ އެންމެ ނުކުތާއެކެވެ. އެނުކުތާގައި ބަޔާންކުރަނީ، މިމައްސަލަ ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީން ބަޔާންކޮށް އެއަކުރުގައި ބަޔާންކުރަނީ؛

> "މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް އެއަށްވުރެ ދަށު މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ތަބާވާންވާނެއެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

15.ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ބަޔާންކުރާ ގޮތުން، ދަށު ކޯޓުން މިމައްސަލަ ނިންމިއިރު، ހަވާލާދިން ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު:2020/HC-A/108 ޤަޟިއްޔާ އާއި އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ މައްސަލައާ ވާޤިޢާ ގޮތުން ތަފާތެވެ. ވީމާ، ދަށު ކޯޓުން ހައިކޯޓުގެ ބަޔާންވެފައިވާ ޤަޟިއްޔާއަށް ބަލާލާފައި މިމައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ ރަނގަޅަކަށް ނޫނެވެ.

ދަށުކޯޓުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ގޮތް:

16.މިދައުވާ އާއި ގުޅިގެން، އިސްތިދާއީ މަރުޙަލާ ކުރިއަށްގެންގޮސް، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާނެ ހުށަހެޅުމެއް އޮތްތޯ، އެހުށަހެޅުން ހުށަހެޅުމަށް ފުރުޞަތު ދިފާޢުކުރުމެވެ. ޕްރޮސިކިއުޝަނުންނާއި އަދި ދިފާޢު ރައްދުކުރާ ފަރާތުންނާއި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހެޅުމަށް ހުށަހަޅާފައެއް ނެތެވެ.

17. އެހެންވެ، ހުށަހެޅިފައިވާ ހުކުމަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މިދައުވާއަކީ މަދަނީ މިންގަނޑުން ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ދައުވާއެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅާ ޝަރީޢަތް ފާހަގަކޮށްފައެވެ. އަދި ދައުވާއަށް ދައުވާ ލިބޭ ފަރާތުން އިންކާރު ކުރާނީ، ދައުވާ ސާބިތު ކުރުމަށް ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ހެކި ހުށަހަޅާފައެވެ.

18. ދައުވާ ލިބޭ ފަރާތުން، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ދީ އިއުތިރާފެއް ހުށަހަޅާފައެވެ. ފުލުހަށް އިއުތިރާފުވަނީ، ދައުވާ ކުރަން ހުށަހަޅާފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[4]ގެ 94 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައި ބަޔާންކުރާ މުއްދަތު ފާއިތުވި ފަހުންކަމަށްބުނެ ހުށަހެޅި އިއުތިރާފެވެ. ދެވަނަ އިއުތިރާފަކީ، ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ދައުވާ ކޮށްފައިވަނީ ތަޙުޤީޤުގައި ތުހުމަތުކުރެވުނު ކުށް ކުރިކަމަށްބުނެ ހުށަހެޅި އިއުތިރާފެވެ.

19. ބަޔާންވެދިޔަ ދެ އިއުތިރާފުވެސް ޝަރީޢަތުން ބަލައިގަންނަވާނެ ނުވެއެވެ. އެއިއުތިރާފުތަކަށް ބަލައިނުގަތުމުގެ ސަބަބުތައް ދަނީ ކުރުމުގެ ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ. ދެވަނައަށް ހުށަހެޅި އިއުތިރާފު ބަލައި ނުގަތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު:2016/HC-A/430 ގެ ޤަޟިއްޔާއަށް ރުޖޫޢަކުރައްވާފައެވެ.[5]

20. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[6]ގެ 117 ވަނަ މާއްދާ ބަޔާން ކުރާގޮތުން، ޝަރީޢަތްގައި މައްސޫލިއްޔަތުން ބަލުހަކާއި ނުވަތަ އެއާމެދު ގޮތެއް ނިންމާނީ ދީފައި، ނުވަތަ އިއުތިރާފުވިއަށް، ނުވަތަ ހުށަހަޅުއްވައި، މަސްއަލައިގައި ހިމެނޭ ފަރާތަކަށް ޝަރީޢަތް ފުރުމުގެ ކުރިން ކުރަން ހުށަހެޅުމުންނެވެ. ވީމާ އުސޫލުތަކުގެ ގޮތުން، އިއުތިރާފުވެސް ހުށަހެޅޭނީ ޝަރީޢަތް ފުރުމުގެ ކުރިންނެވެ. ޝަރީޢަތް ފުރުމާއެކު އެޤްރާރު ބަންދު ވާނެއެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[7]ގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން އިސްތިސްނާކޮށްފައިވަނީ، ޝަރީޢަތް ފުރުމަށްފަހު ހާމަވާ ހެއްކާއިމެދު ގައެވެ.

4 ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

5 އިބްރާހީމް އިބްރާހީމް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ޤަޟިއްޔާ.

6 ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

7 އެބައި

21. ވީމާ، ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން، ވަކި ހުއްޖަތަކީ ޝަރީޢަތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭން ހުއްޖަތަކަށް ހުށަހަޅަން ޖެހުނަސް، ޝަރީޢަތް ފެށުމަށްފަހުން ހާމަވާ ހުއްޖަތަކީ މި އާންމު އުސޫލު ނުހިނގާކަން އެނގެއެވެ. އޭގެ ސަބަބު ވަރަށް ސާފެވެ. އެއީ، ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން އެފަދަ ހުއްޖަތް ހާމަވެފައި ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެއަށް އިޢުތިރާޒު ކުރެވޭނެ ފުރުޞަތު ނެތްނެތިއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ފެށުމަށްފަހު، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅަންޖެހޭ ހުށަހެޅުންތައް ހުށަހެޅުމަކީ ހުއްދަ ކުރުމަކީ ޤާނޫނީ އިޖުރާއަތުގެ ތަރުތީބުގެ އުސޫލާ ކުރިމަތިލާކަމެއް، ފަންނުގައި ބޭނުންކުރާ އިސްތިސްނާއީ ހާލަތުގައި ފިޔަވާ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅަންޖެހޭ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅަން ޝަރީޢަތް ފެށުމަށްފަހު ފުރުޞަތު ދިނުން ނުވާނެއެވެ.

22. ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި، ދަޢުވާ ލިބޭ [redacted] ގެ މައްޗަށް އުފުލި ދަޢުވާއަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 17/2014 (ޖިނާއީ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ގުޅުވައިލި އެމާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުން ޖިންސީގޯނާ ކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާއެވެ. މިދަޢުވާއާއި ގުޅިގެން ޝަރީޢަތުން ހުކުމްދީފައިވާ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ޝަރީޢަތް ފެށިފަހުން ހުށަހެޅި ދެ އިޢުތިރާޒުވެސް ޝަރީޢަތަށް ބަލައިގަނެފައެއް ނުވެއެވެ.

23. އެހެންކަމުން، މިދަޢުވާއަކީ މަދަނީ މިންގަނޑުން ގެންދެވޭން ކުރިއަށް ދަޢުވާއެއްކަމަށް ޝަރީޢަތުން ކަނޑައަޅާފައެވެ. އަދި ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުން ދަޢުވާއަށް އިންކާރު ކުރާތީ، ދަޢުވާ ސާބިތު ކުރުމަށް ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ހުށަހެޅި ހެކިބަހުގެ ހެކިބަސް ނަގާފައި ވެއެވެ. އޭގެ ފަހުން، ހުޖްޖަތު ބަޔާން ކުރުމާ ގުޅިގެން ޝަރީޢަތުގެ ފައިލަށް އެނގެން އޮތެވެ. ނަމަވެސް މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކުގެ މައްޗަށް ހުށަހެޅުން ހުށަހަޅާނެ ފުރުޞަތު ނުދީ، ބަލައިގަތުމާ މައްސަލައިގެ ބުރުޒު ތަފާސް ކަމެއްގެ މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތްގެ ނިންމުމަށްފަހު، އިޢުތިރާޒު ކަމަށް މަސީހަތު، މިދަޢުވާ މިވަނީ ދަށު ކޯޓުން ބަލައިގަތުމަށް ނިންމާފައެވެ.

24. މިދަޢުވާއަކީ ކުރިއަށް ގެންދެވޭން ދަޢުވާއެއް ކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2020/HC-A/108 ޤަޟިއްޔާއަށް ރިޢާޔަތްކުރެ، ބަލާފައިވާ ތުހުމަތު ސާބިތު ކުރަން ދަޢުވާ

ކޮންފަދައިވަނީ ކަމަކަށް ބަލައިގެންނެވެ. ޖުޑީޝިއަލްސަރވިސް ބަޔާންކޮށްދެނީ ބަލާފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ގަޟިއްޔާ އާއި އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ ގަޟިއްޔާއަކީ ވާދީގެ ގޮތުން ތަފާތު ނޫ ގަޟިއްޔާ ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން، ހައިކޯޓުގެ ބާވަތުގެ ގަޟިއްޔާ މިމައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކޮށްފައިވަނީ ޤަވާޢިދާ ނޫން ކަމަށެވެ.

ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2020/HC-A/108 ގަޟިއްޔާ:

25. އިސްތިއުނާފު ކޮށްފައިވާ މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ހިންގައި ހުކުމް ބަޔާން ކުރަނިވިފަދުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން 28 ޖޫން 2021 ގައި ނިންމާފައިވާ، ނަންބަރު:2020/HC-A/108 ގަޟިއްޔާ[8] އަށް ބަލާލާއިރު، މިދަރުވާއަކީ އިމްތިޙާން ކުރިއަށް ގެންދެވިދާނެ ދަރުވާއެއްތޯ ދަށު ކޯޓުން އަލުން ބަލާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ބަލާއިރު، ނިންމާފައިވަނީ މިދަރުވާ އިމްތިޙާން ކުރިއަށް ނުގެންދެވޭނެ ކަމަށެވެ. އެނިންމުމުގައި ބަޔާންކުރަނީ؛

" ދަންނަވާ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2014 (ޖިނާއީ ކުށުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ބަލާލާއިރު އެމާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން، ދަރުވާކުރެވޭ (އަދުވާއި ދަޢުވާ އެޓެރނީ) [redacted] ގެ މައްސަލަ ކުރަ ޖިނާއީ ކޯޓުކުރުމުގެ ކުރުގެ މިދަރުވާއަށް ޝަރީޢަތުން ނަގަންކުރި ހިނދު؛ [redacted] ގެ މައްސަލަ ދަރުވާ އުފުލާފައިވާ ޖިނާއީ ގޮތާ ކުރުމުގެ ކުރުގެ ދަރުވާއަކީ މިމައްސަލައިގައި [redacted] ހައްދަރުކުރުމުން އިތުރު އަދި ތަރުޖަމާގައި ޢާންމަށް ސާފުކުރަކުރު ތަހުޤީޤު ކުރުމުން ކުރަކަށް ނުވާތީއާއި، މި ކޯޓުގެ ގުރިގެން [redacted] ގެ މައްސަލަ އުއްފެސް ތަރުޖަމާ ހިންގާފައިނުވާތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ އިސްވެރިޔާ ނާޒިރު ވ. ޖުޑީޝިއަލް ޖެނެރަލްގެ އެދުމް މި ގަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މިއީ ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ދަރުވާއެއް ނޫންކަމަށް ކަނޑައަޅައި މިމައްސަލައިގެ ދަރުވާ ފުރުގެ ބާޠިލުކޮށް މައްސަލަ ނިންމީއެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

26. ބަލާލާއިރު ބަޔާންކުރަނީ ގަޟިއްޔާއަކީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ގޮތް މައްސަލައެއް ކަމެވެ. މިމައްސަލައިގައި މުއްދަތުގެ މައްސަލަ ތަޙުޤީޤު ކުރުމަށް ބޭނުންވަނީ، ކުރީގެ ތަޙުޤީޤު ކުރުމަށް، ގައިމުވުން ޚިޔާލުކުރުމަށް ނޯޓިސް ފޮނުވުމުގެ، އެހިސާބުން ނެރުނު ރިޕޯޓުތަކެއް އަދި ޤާނޫނުގެ 1 ގައިވާ އުސޫލު މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބޭނުންކުރުމެވެ." ނަމަވެސް ދަރުވާ ކޮންފަދައިވަނީ "ގައިމުވުން ބުރަދިނުކުރުމުގެ ކުރުގެ މައްސަލައެވެ. ގައިމުވުން ބުރަދިނުކުރުމުގެ މުއްދަތު އާންމުގެ

[8] އިސްލާމީ ނާޒިރު ވ. ޖުޑީޝިއަލް ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް.

މައްސަލަ ކުރިޔަށްދާނަމަ އޮންނާނީ މައްސަލަ ކުރިޔަށް ދުވަހުތެރޭގައެވެ ބަޔާންކުރިއިރު ނުކުރެއްވި. ވީމާ، ދަޢުވާ އުފުލާފައިވާ ކުރު ކަމުގައިވާ ޤައިމުކުރިއިރު ބޭރުކުރުމުގެ ކުރީގެ މުއްދަތަކު ހަތްދުވަހު ކުރިޔަށް ވަގުތު އޮންނާނީ މައްސަލަ އޮތް ތާރީޚަށް ކަމަށް ނުވެއެވެ.

27. ނަމަވެސް، މަސްއޫލިއްޔަތުއްކާއި ގުޅޭ މައްސަލައިތަކުގެ ތަޞައްވުރު ބަލައި މިމައްސަލައިގައި ހައިކޯޓުން ބުނެފައިވަނީ، "...މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ގޮތުގައިވާނަމަ ތުހުމަތު ކުރާ މައްސަލައިގައި..........އުޞޫލުގެ މައްސަލަ ތުހުމަތު ކުރާ ސާބިތުނަމަ ކަނޑައެޅި އެ މަރައްކަތުގައި ބާރުންކޮށްދިނުމަށް ކުރުވިދާން ކަމުއްކަމަށް... ގޮބިޔެއް ނުކުރާ..." 9 ކަމަށެވެ. މިފަދަ ހާލަތުގައި އަމަލު ކުރަންޖެހޭ ގޮތަކީ، "...އެތަކެއް ތަޙުޤީޤުކުރުމަށްފަހު ދިޔުން ނަތީޖާގެ މައްސަލަ ބަލާއިރު، ފުރަތަމަ ކުރުމުން ތުހުމަތަކަށް ބަދަލު އައިސްފައިވާނަމަ އަލުން ޤާނޫނީ އިންޒާރު (މިދަންޏާ ވާރިންގް)[10] ދިނުމަށްފަހު އޮންނާނީ ސުވާލު ކުރުމެވެ."

28. ވީމާ، ހަވާލާދީފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ފެސިލިއްޔާގައި ބަޔާންކުރާ އަސާސީ އުޞޫލަކީ "ކޯޓުގެ ޢިނާޔަ ދަށުވާއްޔާއިދައި އުޞޫލުތަކާ ކުރާގެ މައްސަލަ އުކަޅިގެންވާ މިންވަރަކަށް ތަޙުޤީޤު ކުރުވީފައި ތުހުމަތުކުރެވޭ ކަމަށް"[11] ބަޔާންކުރާ އުސޫލެވެ. މިގޮތަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 50 ވަނަ މާއްދާ އާ ހަވާލާދީފައެވެ. އަދި މިހާރު އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[12]ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައިވެސް އެކަން އޮތް ގޮތެވެ.

9 ހަވާލާދީފާ ދެވާ ހައިކޯޓުގެ ފެސިލިއްޔާގެ 42 ވަނަ ނުކުތާ.

10 މިދަންޏާ ވޯނިންގ ގައި ބަޔާންކުރާ ކަންކަމުގެ ތަރުތީބުގައި ކުރެއްގެ ތުހުމަތު ކުރާ މިހާގެ މައްސަލަ ކުރާ ކުރަ ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނާ އުޞޫލުތަކާއި އިގެ އިސްނާދު ކުރާ އޮތް ޤާނޫނު ބޭނުން އަސާސީމަޝްވަރާ ޤާއިދާއެއް ނޯންނެވެ. ނަމަވެސް ޤާނޫނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 44 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1) ގެ ދަށުން އެކަން މުޅިތަކަމަށް ބަޔާން ކުރުމުގެ ދާއިރާ ހާމަކުރުމެވެ. މިދަންޏާ ވޯނިންގ ގައި ބަޔާން ކުރާ ހަރަކާތްތަކަކީ (1) ހަނު ހުރުމަށް އެއްބަސްވާ މަސައްކަތްތައް އެންގުން. (ޤާނޫނުއަސާސީގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަދި ޢިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 44(ހ)(1)). (2) އޭނާ ވާހަކަ ދައްކަން ބޭނުންނަމަ، އެވާހަކަތައް ބޭނުން ދެކޮށް ކޯޓުގައި ބޭނުން ކުރެވޭނެކަން އެންގުން.(ޢިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 44(ހ)(4)). (3) ޤާނޫނީ ވަކީލެއް އައްޔަނުކޮށްދިނުމަށް އެންގުން. (ޤާނޫނުއަސާސީގެ 48(ނ)، 50(ހ) އަދި ޢިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 44(ހ)(5). (4) ޤާނޫނީ ވަކީލެއް ހޯދުމުގެ ތަރަހަމަކަން ނެތްނަމަ ވަކީލެއް ހޯދައި ދިނުމަށް އެދެވޭނެކަން އެންގުން.(ޤާނޫނުއަސާސީގެ 53(ހ) އަދި ޢިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 44(ހ)(6).

11 ހަވާލާދީފާ ދެވާ ހައިކޯޓުގެ ފެސިލިއްޔާގެ 42 ވަނަނުކުތާ.

12 ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

29.ކޯޓުގެ މައްސަލައަކީ ވަކި މައްސަލައެކެވެ. އެމައްސަލައެއްގައި ބަޔާންކުރާ ކުށުގެ މަޢުލޫމާތު އެކަށީގެންވާ ގޮތަކަށް ފުރިހަމަކޮށް ދެވިފައިވާތީ އާއި އެ ކުށާއި ގުޅޭ ގޮތުން އެކަށީގެންވާ ތަފްޞީލާއި ކުރެވިފައިވާތީ ބަލަންޖެހޭނީ ކޯޓުގެ މައްސަލައެއްވެސް ވަކިން، އެމައްސަލައެއްގެ ވަރައިގެން ހުރި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބަލައި ރިޢާޔަތް ކޮށްގެންނެވެ.

30.އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ މިމައްސަލަ ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ، 27 ޑިސެމްބަރު 2022 ގައެވެ. ޙަވާލާދީފައިވަނީ ހައިކޯޓުން 28 ޖޫން 2021 ގައި ނިންމި މައްސަލައަކަށެވެ. ނަމަވެސް 29 ނޮވެމްބަރު 2022 ގައި ހަމަ މިމައުޟޫޢުގައި ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު:2022/HC-B12/112 ޤަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވެއެވެ. މިޤަޟިއްޔާގައި ބަލާފައިވާ އުޞޫލަކީ މިދަންނަވާ ހުށަހެޅުން މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތެވެ. އެއަންގަވަރު ބަޔާން ކޯޓުފައިވަނީ، "...ތުހުމަތު ކުރެވޭ ކުށް އެނގުމާއި، އެއާ ގުޅުން ހުރި ބައެއްޗީޒުތަކަން އުނިކަމެއް އައިސްވެރިޔާ ކަމަށް ދުރުސްތުވާ ކަމަށެވެ." ވީމާ، އެޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކުރާ ތުހުމަތު ކުރެވުން ކުށް ހިނގާދިޔަ އަހަރު ބަދަލުވެފައިވާކަމަށްބުނެ ތާރީޚާ އިޖްރާއީ ދަޢުވާ ބާޠިލުކުރެވޭފަދަ އައިބެއް ނުފެން ކަމަށެވެ.

<u>ޗާޖްޝީޓުގައި ބަޔާންކުރާ އަސާސީ ބަރްޒާއި ދެކޭ:</u>

31.ޗާޖްޝީޓުގައި ބަޔާންކުރާ ބައްދަލު ތިބުނިޔުމުގައި، ކުށެއްގެ ތުހުމަތު ކުރެވިފައިވާ މީހާ (suspect) އާއި ކުށެއް ކުރިކަމުގެ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ މީހާ (accused) އާ ދެމެދު ޗާޖްޝީޓުގައި ތަފާތު ކޮށްފައިވާތީ ފެންނައެވެ.

32.ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި ހައްޔަރު ކުރެވޭ މީހާ (suspect) އަށް ދުސްތޫރީ ޙައްޤުތަކާއި ގޮތުގައި ލިބިދޭނެއެވެ، ހައްޔަރު ކުރެވުން ސަބަބު ވަގުތުން އެނގޭގޮތަށް އަންގައިދިނުމެވެ.[13] ހައްޔަރު ކުރެވިގެން ކޯޓު ޗާޖުގެއްގައި

[13] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި އަދި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި.

ބަޔާންކުރާ ކޮން ކުށަކާ ގުޅިގެންކަން އޭނާއަށް އަންގުމަކީ ދުސްތޫރީ ޙައްޤެއްގެ ގޮތުގައި ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ކުށެއް ކުރިކަމުގެ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ މީހާ (accused) ގެ މައްޗަށް ތުހުމަތު ކުރެވިފައިވާ ކުރަނީ ކޮބައިކަން އެމީހަކަށް ރަނގަޅަށް ދޭހަވާނެ ބަހަކުން ތަފްސީލުކޮށް އަންގުމަކީ ލިބިދޭ ދުސްތޫރީ ޙައްޤެކެވެ.[14]

33. ދިވެހިރާއްޖެއިން ބައިވެރިވެފައިވާ، މަދަނީ އަދި ސިޔާސީ ޙައްޤުތަކާއިބެހޭ މުޢާހަދާ (އައި.ސީ.ސީ.ޕީ.އާރު) ގެ 14 ވަނަ މާއްދާގައިވެސް ބަޔާން ކުރަނީ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ މީހަކަށް ލިބިދޭންޖެހޭ ޙައްޤުތަކުގެ ގޮތުން، އޭނާގެ މައްޗަށް އުފުލިފައިވާ ދައުވާގެ ބާވަތާއި (nature) ސަބަބު (cause) ތަފްސީލުކޮށް އޭނާއަށް އެނގޭނެ ބަހަކުން އަންގަންވާނެއެވެ.[15] ޔޫރަޕިއަން ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮންވެންޝަން[16] އާއި އެމެރިކަން ކޮންވެންޝަން އޮން ހިއުމަން ރައިޓްސް[17] ގައިވެސް ބަޔާންކުރަނީ މިބައިގެ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ މީހާއަށް ލިބިދޭންޖެހޭ ކަމަށެވެ.

34. އައި.ސީ.ސީ.ޕީ.އާރުގެ 14 ވަނަ މާއްދާގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގެ (އޭ)ގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤަކީ ކޮބާކަން ބަޔާން ކޮށްދެމުން ދެކެފައިވަނީ، އޭނާގެ މައްޗަށް އުފުލިފައިވާ ދައުވާގެ ބާވަތް (nature) އެބަހީ ދައުވާ ކުރެވޭ ޤާނޫނު (the law) އަދި ދައުވާ ބިނާކުރާ ސަބަބު (cause) އެބަހީ އެދައުވާ ބިނާވެގެންވާ ވާޤިޢާތައް (alleged facts) ކުށްކުރިކަމުގެ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ މީހާއަށް ތަފްސީލުކޮށް އެންގުން

---

14 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

15 އައި.ސީ.ސީ.ޕީ.އާރުގެ 14 މާއްދާގެ 3ވަނަ ނަންބަރުގެ (އޭ).

16 ޔޫރަޕިއަން ކޮންވެންޝަން ފޯ ދަ ޕްރޮޓެކްޝަން އޮފް ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ފަންޑަމެންޓަލް ފްރީޑަމްސްގެ 6ވަނަ މާއްދާގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގެ (އޭ).

17 އެމެރިކަން ކޮންވެންޝަން އޮން ހިއުމަން ރައިޓްސް ގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގެ (ބީ).

ކަމަށެވެ.[18] މިގޮތުން "ތަސަލްސުލް" އެންގެވުމުގެ މާނައަކީ ކަމާބެހޭ އިދާރާއަށް ފުރަތަމަ ދަޢުވާ ހުށަހެޅުމާއެކު ތަސަލްސުލް އެކަން އެންގުންކަމަށްވެސް ބަލާނެ ކުރެއެވެ.[19]

ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު:

35. އޭނާ ހައްޔަރު ކުރެވުނީ ކޮން ޤާނޫނެއްގައި ބަޔާންކުރާ ކޮން ކުށަކާ ގުޅިގެންކަން އެންގުމަކީ ނުވަތަ އެފަދައިން ތުހުމަތު ބަޔާން ކޮށްދިނުމަކީ ދުސްތޫރީ ޙައްޤެއް ކަމުގައި ނުވިޔަސްވެސް، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[20]ގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތުން، ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި ހައްޔަރުކޮށް ބަންދުކުރާއިރު، މުއްދަތުގެ މައްޗަށް ތުހުމަތު ކުރެވޭ ކުށުގެ މަޢުލޫމާތު ދޭންޖެހޭނެއެވެ.[21] އަދި ހައްޔަރުކުރާ ވަގުތު ދޭންޖެހޭ ޤާނޫނީ އިންޒާރުގައިވެސް މިމަޢުލޫމާތު ހިމަނަންޖެހޭކަން އެނގެއެވެ.[22] ނަމަވެސް މިއީ ދުސްތޫރީ ޙައްޤެއްނޫނެވެ. މިއީ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ އިޖުރާއީ ކަންތައްތަކެކެވެ.

36. ވީމާ، ހައްޔަރު ނުވަތަ ބަންދު ކުރުމުގެ ތަރުތީބުގައި ނޫނީ ތަރުޖަމާ ކުރުމުގެ ތަރުތީބުގައި ފުރިހަމަ ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ފުރިހަމަ ކޮށްފައިނުވެގެން ދުސްތޫރީ ޙައްޤެއް ގެއްލިއްޖެކަމަށް ބުނެ މައްސަލަތައް ހުށަހެޅުމުން، ފުރަތަމަވެސް ބަލަންޖެހޭ ކަމަކީ އެ ޝަކުވާ ކުރާ ކަމަކީ ހަޤީޤަތުގައިވެސް ދުސްތޫރުގައި ބަޔާންކުރާ އަސާސީ ޙައްޤެއްތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯއެވެ. ސަބަބަކީ، ދުސްތޫރީ ޙައްޤެއް ގެއްލިގެން އެކަމާމެދު ކުރާ ޝަކުވާތަކާއިގުޅިގެން ބަލަންޖެހޭ ކަންކަމާއި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ކަމެއް ނުކޮށްގެން އެކަންބަލާން ކޮށްގެން ކުރާ ޝަކުވާތަކާއި ގުޅިގެން ބަލަންޖެހޭ ކަންކަމުގައި ތަފާތެއް ވާތީއެވެ.

---

18 އައި.ސީ.ސީ.ޕީ.އާރުގެ 14(13)(ށ) ގެ މާނަ ކުރުމުގައި އެދި. ހިއުމަންރައިޓްސްކޮމިޓީން ދޫކުރައްވާ 13 ނަންބަރު ކޮމެންޓުގައި.

19 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 84 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާތަކުގައި މިޙައްޤު ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ މީހާއަށް ލިބިދެވޭނެއެވެ. މިގޮތުން އެޤާނޫނުގެ 105، 106 (ނ)، 107(ނ)(2) ފަދަ މާއްދާތަކުން، ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ މީހާގެ މައްޗަށް އުފުލިފައިވާ ދަޢުވާ އޭނާއަށް ސާފުކޮށް އަންގަންޖެހޭކަން އެނގެއެވެ.

20 ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

21 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައި.

22 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 44 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) (1) ގައި.

ހައްޔަރު ކުރާއިރު ނޫނީ ތަޙުޤީޤު ކުރާއިރު ތުހުމަތު ކުރާ ކުށް ބަޔާން ނުކުރުމުގެ ނަތީޖާ:

37. ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި މީހަކު ހައްޔަރު ކުރާނަމަ، އިޖުރާއީ ގޮތުން ފުރިހަމަ ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ފުރިހަމަ ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. މީގެ ތެރޭގައި، އޭނާގެ މައްސަލަ ތުހުމަތު ކުރެވޭ ކުށާއި އެކުށް ބަލާނެ ކޯޓު އޭނާއަށް ބަޔާންކޮށްދޭންޖެހޭނެއެވެ. ނަމަވެސް، މިމަރުޙަލާގައި، އޭނާގެ މައްޗަށް ތުހުމަތު ކުރަން ޤާނޫނުގައި ދީފައިވާ ނަމުން ތުހުމަތު ބަޔާން ކޮށްދިނުމަކީ ކުރެވޭނެ އަދި ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ސަބަބަކީ، ޤާނޫނުގައި އެކިއެކި ނަންނަމުން ބަޔާންކުރާ ކުށް ކުށާއި ގުޅިގެން ހަމަ ކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތަކެއް ތަފްޞީލުވާނެ، މީހެއްގެ މައްޗަށް ކުށެއްގެ ތުހުމަތު ކުރާ ވަގުތު ކުށް އުފައްދާ ހުރިހާ ޤާނޫނަކަށް އަދި އެޤާނޫނުތަކުގައި ބަޔާންވާ ހުރިހާ ކުށެއްގެ ނަންތަކެއް ހިމަނައިގެން ތުހުމަތު އިސްކުރުމަކީ ދުސްތޫރީ ޙައްޤުތަކަކަށް ވާނީއެވެ.

38. މީގެ އިތުރުން ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[23]ގެ އެކި މާއްދާތަކަށް ބަލާއިރުވެސް، ކުށެއްގެ ތުހުމަތު ކުރެވޭ ވަގުތު ނުވަތަ ކުށެއްގެ ތަޙުޤީޤު ހިނގާ ވަގުތު ވަކި ޤާނޫނެއްގައި ބަޔާން ކުރާ ވަކި ކުށެއްގެ ނަމުން ތުހުމަތު އެންގުމަކީ ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ނޫންކަން ދެނެގަނެވެއެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[24]ގެ 85 ވަނަ މާއްދާ އާއި 87 ވަނަ މާއްދާ އާއި 91 ވަނަ މާއްދާ ފަދަ މާއްދާތަކަށް ބަލާއިރު، ހައްޔަރު ކުރާ ވަގުތު ނުވަތަ ތަޙުޤީޤުގައި ވަކި ކުށަކަށް ތުހުމަތު ކޮށްފައި ނެތުމަކީ އެކުށެއްގެ މައްޗަށް ކުރުވާ ދައުވާ ކުރުން ބާޠިލުކުރާނެ ސަބަބެއް ނޫންކަން ދެނެގަނެވެއެވެ. މިސާލަކަށް 87 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި؛

> " މީހެއްގެ މައްޗަށް ދައުވާ އުފުލިފައިވާ ކުށުގެ ޝަރީޢަތުގައި ހާމަވާ ހެކީގެ ސަބަބުން އޭނާ އެހެން ކުށެއްގެ އަމަލު ހިންގިކަން ސާބިތުވާ ޙާލަތުގައި، އޭނާގެ މައްޗަށް އެ ދެވަނަ ކުށުގެ ދަޢުވާ އުފުލިފައިނުވި ނަމަވެސް، އެ ކުށް ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައެޅިދާނެއެވެ."

[23] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

[24] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުން، ހައްޔަރުކުރާ ވަގުތު ނުވަތަ ތަޙްޤީޤުގައި ނަމުން ކަނޑައަޅައި ވަކި ކުށަކަށް ތުހުމަތުކޮށްފައިވާ ދެން، އެކުލަވާލެވިފައިވާ ބާރުވެރިކަން ނުފޫޒުވާ އެންގުމެއް. މިބާރާތުގައި، ކުރަނިވި ހާލަތްތަކުގައި ހިނގުންތަކުން އެހެން ކުށުން ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅިދާނެ ކަމަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު ތަސްދީޤްވެފައި ކުރިއެވެ.

39. ވީމާ، ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި މީހަކު ހައްޔަރު ކުރާ ވަގުތު ނުވަތަ ހައްޔަރު ކުރުމަށްފަހު ތަޙްޤީޤުގައި ސުވާލު ކުރާއިރު، ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާ ނަމުން ބަޔާންކުރާ ވަކި ކުށަކަށް ތުހުމަތުކޮށްފައި ނަމުގެ ނަތީޖާއަކީ އާންމުގޮތެއްގައި ކުރާ ތަޙްޤީޤާ ކުރިން ބަލަހައްޓާ ތުހުމަތެއް ކުރެވެނީކަމެވެ. ނަމަވެސް، މިފަދަ ހާލަތްތަކުގައި ގުޅުންހުރި ޤާނޫނުތަކުން، ތުހުމަތު ކުރުމަށްޓަކާ ކަމެއް، ތުހުމަތު ކުރުމުގެ ސަބަބުތަކާއި ވަކިން އެބަހުރިކަމުގެ ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތް ދިރާސާ ކުރުމަށްފަހު ބޭނުންކުރެވިދާނެ ބަދަލުތަކާއި ކުރުމަށް މަސައްކަތްތަކުގެ ވަކިން ގޮތް ނިންމުމެވެ.

40. މިގޮތުން ފުރަތަމަ ބަޔާންދޭކަމަށް، ތުހުމަތު ކުރެވުނު ކުށުގެ ތަފްސީލާއި ގޮތުގެން ނުވަތަ ނުކުތާ ދަލީލުތަކުގެ ސަރަޙައްދުން އުޅުނު ކުރާއި ގޮތުގެން އެކަށީގެންވާ ތަޙްޤީޤު ކުރިއަށް އިތުރު ބަދަލުވެ. ދަށަށް ކަމަށް، ކުރީގެ ތުހުމަތު ކުރުމުގެ ފުރާނަ ކުރީގެ ގޮތުގެ ދަށުން ޤާނޫނީ ދަލީލުތައް ނުބަލައި ނަތީޖާގެ ސަރަޙައްދުން މުޢާމަލާތުގެ މައްސަލަ ތުހުމަތު ކުރުމާ ސާބިތުކުރާ ގޮތަށް ވާނީ ދަލީލުގެ މައްސަލައެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަރަޙައްދުން ސާބިތުވާ ދިފާޢު ތަޙްޤީޤު ކުރިމަތީ ސާބިތުކުރާ ގޮތަށް ވާނީ ދޫކުރެވެ. އެހެން، ތުހުމަތު ކުރުމާ ދަލީލުން މުޢާމަލާތުގެ މައްސަލަ ހިނގުމުގެ ޤާނޫނު ބާރު ބަދަލުވާ އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި ސާބިތުކުރުމުގެ ދިފާޢުގެ ފުރުޞަތު ހިނގުމުން ކަމަށް ވާނީއެވެ.

41. މިހެން އެއްވެސް ކަމެއް ބަލައިގަނެވިދާނީ، ތުހުމަތު ކުރިއިރު ނުވަތަ ތަޙްޤީޤު ކުރިއިރު، ޤާނޫނުގައި އެކަށައަޅާ ނަމުން ތުހުމަތު ބަޔާންކުރުމަށް ދިފާޢުދިނުމާއި ކުށުން ބަރީއަކުރަން ޤާނޫނީ ޓާސްކްތަކުގައި ބަޔާންކުރާ ތުހުމަތު ނޫނީ ކުށަކަށް ޤާނޫނީ ކުރުމަށް ހިނގާނެ ގޮތްތަކަށް ނުދާނެއެވެ.

މިމައްސަލައިގައި ތަތުބީޤު ކުރެވުނު ކަން:

42. އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުތަކުން ތަތުބީޤު ހިނގާނީ؛

42.1. ޖިންސީ އުފާވެރިކަމެއް އުފެއްދުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ނުވަތަ ޖިންސީ އުފާވެރިކަމެއް ހާސިލުކުރުމުގެ މަޤްޞަދުގައި އެހެންމީހެއްގެ ރުހުމާއިނުލައި އޭނާއާއެކު ޖިންސީ ޢަމަލެއް ހިންގުމުގެ ކަން.[25]

42.2. ރޭޕް ކުރުމުކަން.[26]

42.3. ރޭޕް ކުރަން އުޅުމުގެ ކަން.[27]

42.4. ޖިންސީ އަނިޔާގެ ކަން.[28]

42.5. ޖިންސީ އަނިޔާ ކުރަން އުޅުމުގެ ކަން.[29]

42.6. ޖިންސީ ގޯނާ ކުރަންއުޅުމުގެ ކަން.[30]

42.7. ޖިނާ ކުރުމުގެ ކަން.[31]

42.8. ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއް ހުރި މީހަކާއެކު ޖިންސީ ޢަމަލެއް ހިންގުމުގެ ކަން.[32]

42.9. ހިފެހެއްޓުމުގެ ކަން.[33]

42.10. މީހަކު ޖިންސީ ޢަމަލެއްގައި ބައިވެރިކުރުވުމުގެ ކަން.[34]

42.11. އެކަކަށްވުރެ ގިނަމީހުން ބައިވެރިވެގެން ކުށްކުރުން.[35]

މިކަންތަކުގެ ތުހުމަތުގެ މައްޗަށެވެ.

43. މީގެ އިތުރުން، ތުހުމަތުކުރެވޭ މައްސަލައިގެ ތަޙުޤީޤުގައި ތުހުމަތު ކުރެވުނު ކަން ޖަމާލަ ގޮތެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، 2018 އޮގަސްޓް 29 ވަނަ ދުވަހުގެ ރޭގެ ވަގުތެއްގައި (އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތް)

---

25 ޤާނޫނު ނަންބަރު:9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުޢުޤޫބާތު)ގެ 131 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

26 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

27 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

28 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު)ގެ 16(ހ).

29 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

30 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު)ގެ 19(ހ).

31 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު)ގެ 27(ހ).

32 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

33 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

34 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

35 ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު).

އާއި މުދާ (އިސްތިއުނާފު ދައުރާ ފަރާތުގެ ދަރާއި ގާގެ އުޅުދުސް އަދި ނަން) ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ ޢަމަލެއް ހިންގާފައިވާ ކަމަށް ތުހުމަތުކުރެވޭ މައްސަލަ، މިގޮތުންނެވެ.

ޤާނޫނުގައި ކުށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތް:

44. އިސްތިއުނާފު ދައުރާ ފަރާތުގެ މައްސަލަ އުފުލި ދަޢުވާގައި ބަޔާން ކުރާ ކުށަކީ، ޖިންސީ ގޯނާގެ ކުށެވެ.

މިދަޢުވާގައި ބަޔާން ކުރަނީ؛

> "(އިސްތިއުނާފު ދައުރާފަރާތުގެ ނަން) 29 އޯގަސްޓް 2018 ދުވަހުގެ 20:25 އެހާއިރާކަންހާއިރު، (ދަރުގެ ނަން) ގޯލްޑަންހައުސް (އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތުގެ ނަން)، (ދަރުގެ ނަން) ލިވިންގްރޫމުގެ ޖައްސާ ސޯފާގެ ދިރިއުޅޭ ކޮޓަރިއަށް ގެންގޮސް (އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތުގެ ނަން) ގެ ނުރުހުމުގައި އޭނާ ލައިގެން ހުރި ހެދުމާއި، ތިރިން ލައިގެން ހުރި ޖިންސާއި ޖަނިޔާ ގަދަކަމުން ބާލުވައި، (އަނިޔާ ލިބުނު ފަރާތުގެ ނަން) ގެ ކުރިމަތިފަރާތް އޭނާގެ ދުލުފާނުލައި، ހާމަކޮށްފައިވާތީއާއި، މިނާ ލައިގެންހުރި އަންނައުނު އަލުއްލައަށް ބާލައި މިނާގެ ކުރިމަތިފަރާތް (އަނިޔާ ލިބުނުފަރާތުގެ ނަން)ގެ ކުރިމަތީ ފަރާތަށް ގަދަކަމުން ކޮށްޔަން އުޅުނުއިރު، ޤާނޫނު ނަންބަރު:17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް އެމާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން ޖިންސީ ގޯނާކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ ކުރާ"

ކަމަށެވެ.

45. ޖިންސީކުށުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން، ކުށަކީ ކުރުގެ ތުހުމަތުކުރެވޭ ފަރާތާއި ގުޅިގެން، އެކުށް ބިނާވަނީ ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ ޢަމަލެއް ހިންގި ޢަމަލުގެ މައްސަލަތަކުން އެނގޭ ގޮތަށް ކުރާއި ދެ ގޮތުން ފުއްޓަހަރަން މައްޗަށްދާތާއި ދޮށިފައިވެއެވެ. އެކަމަށް ކުރިން ބަޔާންކުރި ތުހުމަތު ކުރެވުނު ކުރުގެ ލިސްޓުގެ އިތުރުން "ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ ޢަމަލެއް ހިންގާފައިވާކަން ތުހުމަތު ކުރެވޭ މައްސަލަ" މިއިބާރާތުން ސާފުވެއެވެ. މިޢަމަލާއި ގުޅިގެން ދެއްތަހަރަން މައްޗާމު ދިނުމުން އޭނާ ހުރި ހަރުވެ. އެކަމާއި ގުޅިގެން އޭނާ ވާހަކައެއް ނުދެއްކިއެވެ. އެއާއެކު، މިޢަމަލުގެ މައްސަލަ ތަޙްޤީޤު ހިންގައި ތަޙްޤީޤުން ހާމަވެއްޖެ ތަކުރާރުކޮށްފައިވާކަން ހުރަސް ލިބުންތަކުން ސާފުވެއެވެ.

46. ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު، ކުށެއްގެ ތުހުމަތު މިޢަމަލުގެ މައްސަލަ ކުރުވާއިރު، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 82 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ބަޔާންކުރާ ތަފްސީލުތަކެއް އެންގެކަށް ނުޖެހެއެވެ. އޭގެ ދަޢުވާގައިބަޔާން ކުރަންޖެހޭ

ތަފްސީލުވެފައެވެ. ވީމާ، ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި ހައްޔަރު ކުރެވޭ އިރު، ހައްޔަރު ކުރެވޭ ސަބަބުގެ އިތުރުން، ހައްޔަރު ކުރެވިނީ ކޮންޤާނޫނެއްގެ ދަށުން ކަމާއި އަދި އެއީ ކޮން ކުށެއްކަން ދެނެގަނެވޭނެ ފަދައަކުން ކުރާގޮތް މަޢުލޫމާތު ދުއްތަރަކަން ދިނުމުން އިޖުރާއީ ބޭނުމަކަން އެކަން ފުރިހަމަ ކުރެވިފައެވެ.

47. އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ މައްސަލަ ދަޢުވާ އުފުލުނު ޖިންސީ ގޯނާ ކުރުމުގެ ކުށަށް ބަލާއިރު، ޖިންސީ ގޯނާގެ ތަޢުރީފު ކަމުގައި އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާން ކުރަނީ؛

> """ޖިންސީ ގޯނާ" ކަމަށް ބުނެފައި އޮތީ، ޒޯރު ކުރުމަކަށް ނުވާގޮތުން، އަދި، ޖިންސީ އަނިޔާއަށް ނުވާގޮތުން، ދެމަފިރިން ކަމުގައި ނުވާ ދެމީހެއްގެ ދެމެދުގައި، ޖިންސީ ނިޔަތެއްގައި ޢުޟުވެން، ނުވަތަ ޖިންސީ ނިޔަތެއްގައި ޢުޟުވެން ނޫން ނަމަވެސް، މީހެއްގެ ބުރުގާ ނުލާ، އޭނާގެ ޖިންސީ ގުނަވަނެއްގައި، މީހަކު، އެއްވެސް އާލާތެއް ނުވަތަ އެއްޗެއް ވެއްދުން، ނުވަތަ އެފަދަ އެއްވެސް އާލާތެއް ނުވަތަ އެއްޗެއް ވެއްދުމަށް ޢަމަލުކުރުން. ނުވަތަ މީހެއްގެ ޖިންސީ ގުނަވަނެއް، އޭނާގެ ބުރުގާ ނުލާ، ހާމަކުރުވުމަކުން. ނުވަތަ މީހެއްގެ ޖިންސީ ގުނަވަނަކަށް އޭނާގެ ބުރުގާ ނުލާ ހަސިއްކައި ކުރުމަކުން. ނުވަތަ އެހެންމީހެއް އިހާނެތި ޢަމަލެއް މީހެއްގެ ޖިންސީ ގުނަވަނަކަށް އޭނާގެ ބުރުގާ ނުލާ ކުރުމަކުން."

މިފަދައިންނެވެ.

48. މިތަޢުރީފަށް ބެލުމުން، އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ މައްސަލަ ތުހުމަތުކޮށްފައިވާ "ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ ޢަމަލެއް" ހިންގަން އުޅުނުކަމަށް ބުނާ ދިން މަޢުލޫމާތުގައި "ޖިންސީ ގޯނާ" ގެ މަޢުލޫމާތު ހިމެނޭކަން އެނގެއެވެ. އެހެނީ، މިކުށުގެ އަސާސީ އުންސުރުތަކަކީ ޖިންސީ ނިޔަތުގައި ޢުޟުވާއި އަނެކާގެ ބުރުގާ ނުލާވާއި އަނެކާގެ ޖިންސީ ގުނަވަނެއްގައި އަތްލުން، ހާމަކުރުން އިހާނެތިކަން ވާއިރު، ކުށުގެ ތުހުމަތާއި ޙަޤީޤަތަކީ އުޅުމުގެ ތުހުމަތުގައި ޖިންސީ ގޯނާ ކުރަން އުޅުމުގެ ތުހުމަތުގައި ގުޅިގެންވެސް، މިދެންނެވި އުންސުރުތަކުގެ ދިރާސާގައި މުޅިއަކުން މަސައްކަތުގެ ކުރަންޖެހޭ ކަން ދެނެގަނެއެވެ. ނަމަވެސް މުޅިއަކުން ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާގައި ވަނީ ހަމަ ހުށަހެޅިއެވެ. ވީމާ، މުޅިއަކުން ދިރާސާ ތަޢާރުފުކުރިއިރުވެސް ކުރަންޖެހޭނީ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާއާއި ގުޅިގެންނެވެ. ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާއަކު ނޫނެވެ. ވީމާ އިޖުރާއަތު ގެންގޮސްފައިވަނީ ބަލާ ޒަރީޢާއިންވެސް، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ޖިންސީ ގޯނާ ކުރުމުގެ ކުށަށް ގެނެސް މުޅިއަކުން މުޢާމަލާތުގައި ދިނުމުން މިމައްސަލައިގައި އިޖުރާއަތު ރަނގަޅު ކުރެވިފައެވެ.

ނިންމުން

49. ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަށް އެހެން ހުރުމުން، މިދަޢުވާއަކީ، ހުށަހެޅިފައިވާ ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން އަލުން ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ދަޢުވާއެއްކަމުން. މިދަޢުވާ އާއި ގުޅޭގޮތުން، ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި ޝަރީޢަތް ހިނގާ ނިންމާފައިވާތީ، އިޖުރާއީ އިޖުރާއަތުތަކަށް ބަލާއިރު ކުރިމަތި ފުރުސަތު ހުށަހެޅުމުގެ ދެފަރާތަށް ފަހު ފުރުސަތު ދިނުމާއެކު މި މައްސަލައިގެ އަޑުއެހުންތައް ނިންމާލުމަށްފަހު، ހުކުމްކުރުން ކުރި ޒަރޫރީތަކުގެ މައްސަލައިގެ ދިފާޢުގައި ދެއްކި ވާހަކަތަކުގެ މައްސަލަ ބެލުމެވެ، މިދަޢުވާގައި ބަޔާންކުރާ ކުން އިސްތިޢުނާފު ކަރުދާސް ފަރާތުގެ މައްސަލަ ސާބިތުވާކަން ނުވަތަ ނޫންކަން ކަނޑައަޅައި ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ފައިސަލާކުރަނިވި ހުކުމެއް ކުރުމަށްޓަކައި މިމައްސަލަ އެ ކޯޓަށް ތަފާތު ކުރަންޖެހެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލްގެ ރައުޔު؛

50. ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޒާމްގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްވާރިސް ޙުސައިނުގެ ރައުޔު؛

51. ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޒާމްގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކަށް އެހެން ހުރުމުން، ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:2018/[redacted]/228 ޤަޟިއްޔާގައި ކޮށްފައިވާ ހުކުމް ބާތިލުކޮށް، މިހުކުމުގެ 49 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް މިދައުވާއާ ގުޅޭގޮތުން، ގޮތެއް ނިންމުމަށް، ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި ހަވާލާދީ، މިމައްސަލަ ހުވަދު އަތޮޅު އުތުރުބުރީ [redacted] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މިމައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ހުކުމް ކުރި

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް (ރިޔާސަތު) ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްވާރިސް ޙުސައިން